

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפְּרִשֶׁה

תשובה שלמה לפני יודע תעלומות

"והתודו את חטאתם אשר עשׂו" (ה)

יודעים דברי הרמב"ם (תשובה ב ב) שְׁנִדְוִי שֶׁל הַחוּטָא צְרִיף לְנֵבֶע מַעֲמֵק לְבוֹ, תוּחוֹף חוּטָה כֹּה אִמְתִּית, עַד שֶׁ: "יַעֲד עֲלֵי יוֹדֵעַ תַּעֲלֹמוֹת שֶׁלֹּא יִשׁוּב לָזֶה הַחֲטָא לְעוֹלָם".

ביסוד זה באר המגיד מקווי'ניץ את בקשתנו בתפלת שמונה עשרה: "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך", שְׁנִשׁוּב בְּשִׁלְמוֹת כֹּה מַחֲלֻטָּת, עַד שֶׁיִּהְיֶה גְלוֹי לְפָנֵי ה' שֶׁלֹּא נִשׁוּב לְחֲטָא זֶה לְעוֹלָם.

הרבי בעל 'באר משה' מאוּזְרֵיב הוֹסִיף וּבָאָר בְּכָף אֶת גִּסַּח וְדוֹי יוֹם הַכַּפּוּרִים: "אֵתָה יוֹדֵעַ רְזֵי עוֹלָם וְתַעֲלֹמוֹת סִתְיָ כֵּל חֵי... וּבְכֵן יֵה רְצוֹנוֹ... שֶׁתִּכַּפֵּר לָנוּ עַל כָּל חֲטָאֵינוּ...". שֶׁלְכַאוּרָה, הַעֲבָדָה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא "יודע תעלומות" אִמְרָה לְהַחֲמִיר עִמָּנוּ, וּודָאִי שֶׁאֵינָה סִבָּה לְכַפֵּר עֲלֵינוּ? וְלִפִּי הָאִמּוֹר מִיִּשְׁב, שֶׁפּוֹתוֹף שֶׁהוּא "יודע תעלומות", יְכוּל הוּא לְהַעֲדֵי עֲלֵינוּ שֶׁתִּרְטַנְנוּ אִמְתִּית.

עבודת ישראל פְּרִשֶׁת פְּרָה, אֵשׁ דָּת' ח"ט עמ' תרנ"ג

יודוי לשם הכנעת הלב

"והתודו את חטאתם אשר עשׂו" (ה)

תמה רבי אהרן קוטלר:

מדברי הרמב"ם (תשובה א לו) משמע שמצות יהודי היא השלמת תהליך התשובה, שתחלתו בעזיבת החטא, חרטה וקבלה לעתיד. ולפי זה יש להבין מדוע בסדר התחנון אנו מקדימים את ודוי אשמונו בגדנו לדברי התנאים, התורה והתשובה שאחריו?

ותרץ: יהודי הפותח את סדר התחנון ומסדר לפי סדר האל"ף ב"ת, לא נועד כדי לקיים את מצות יהודי, אלא כדי להזכיר לנו להתבונן עד כמה אנו משרשים בעמק החטא, מאל"ף ועד ת"ו, כדי שבכך יכנע לבנו להתעורר ולשוב בתשובה שלמה מרע דרפנו.

משנת רבי אהרן בחמתי

ברכה מתוך אהבה

"כה תברכו את בני ישראל אמור להם" (כ)

לכאורה די היה שתכתב התורה: "כה תברכו את בני ישראל", ומפני מה הוסיפה: "אמור להם"?

פרש הפתב סופר:

כיון שהפניה נהנים מברכתם של ישראל, באמצעות מתנות הפניה שמקבלים מהם, לפיכך הזהירה אותם התורה: "אמור להם" - שלא יכוננו בברכתם לטובת עצמם, אלא לטובת ישראל. וכפי שהדגיש רש"י בפרושו: "אמור להם... ככונה וקבל שלם".

תלמידו, רבי שלמה קלוי' אב"ד ענטא הוסיף וכתב כי בכך מתבאר גסח ברכת הפניה: "וצנונו לברך את

עמו ישראל באהבה"; שלכאורה, היכן הצטוו הפניה לברך 'באהבה'? ולפי האמור שצותה התורה שיקראו הפניה לנגד עיניהם אף ורק את טובת ישראל, הרי אין לה אהבת ישראל גדולה מזה.

כתב סופר; 'לקוטי שלמה' דף קג

רזי אמונים

מרומי אמן בפְּרִשֶׁה

צ' אמונים בבית הכנסת

"כל הבא לצבא צבא לעבד עבדה באהל מועד" (כ)

מפסוק זה נוכל לדרוש רמז לשיטת הפוסקים (שו"ת הרמ"ע מפאנו ט) כי במקסת תשעים האמונים שנקבעו חכמים (תק"ו) תדש קלב א), נגזר לכלל רק אמונים שנגעו על ברכות, ולא על קדישים: 'צבא' - ראשי תבות 'צ' אמן ברכות, וכיון שנתן להגיע 'צ' אמונים על ברכות רק באמצעות שהיה בבית הכנסת וענין אמן על ברכות השחר והזרת הש"ץ, לכן נקבה התורה: "כל הבא לצבא צבא לעבד עבדה באהל מועד" - בבית הכנסת.

מ'רום הרים' בהקדמה

חביבים הפניה יותר מישראל

"ברכה ה' וישמרך" (כ)

רבים תמהו על גסח ברכת הפניה לפני נשיאת פנים: "וצנונו לברך את עמו ישראל באהבה" - היכן הצטוו הפניה לברך 'באהבה'?

באור נפלא לדברים הביא רבי עזרא אלטשולר רבה של וינוסה בשם רבי לייב כהן מקיי'דאן:

אין הפניה שהפניה נצטוו לברך את ישראל באהבה, אלא המלה "באהבה" מתיחסת לתחלת הברכה, שהקדוש ברוך הוא קדש את הפניה בקדשותו של אהרן באהבה: אמרו חכמים (חל"ץ א א) ש'ישראל חביבים לפני ה' יותר ממלאכי השרת, שמלאכי השרת אינם מזכירים את ה' אלא אחר שלוש תבות כפנתוב (שע"ה א): "קדוש קדוש קדוש ה' צבא-ות", וישראל מזכירים אותו אחר שתי תבות בלבד, שנאמר (דברים א): "שמע ישראל ה'...". והנה מלשון הפסוק: "ברכה ה'" נגזר להוכיח שהפניה חביבים אף יותר מישראל, שהרי הם מזכירים את ה' אחר תבה אחת בלבד ["ברכה ה'"], ולפיכך טרם הזכרת פסוק זה, משבחים ומודים הם על כך שהתקדשו באהבה ותרם זו בברכת: "אשר קדשנו... וצנונו לברך את עמו ישראל באהבה".

כך נוהגים אף ישראל שמודים על חבתם היתרה הנפרכת בפסוק: 'שמע ישראל', לפני שקוראים פסוק זה; הן בשחרית - בברכת: 'הבוחר בעמו ישראל באהבה', והן בערבית - בברכת: 'אוהב עמו ישראל'.

שו"ת 'תקנת השבים' א"ח סי' א

לאיזו תפלה נושא ה' פנים?

"ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" (ו)

"ישא ה' פניו אליך, וכתוב אחד אומר (דברים יז) 'אשר לא ישא פנים'; היה רבי יוסי בן דוסתאי אומר, כיצד יתקומו שתי מקראות הללו? אלא 'ישא ה' פניו' - בדרך [עברה] שבינה לבניו, 'אשר לא ישא פנים' - בדרך שבינה לבין חברך [שאינה מתפכרת עד שתראה] (במדבר יא ז).

ה'בעל שם טוב' באר כי פנות המדרש לפרש את צורת התפלה הנכונה:

אם כאשר מתפלל האדם על מצוקתו זוכר הוא גם את הדרך שבינה לבניו, כלומר את צער השכינה שמתתפת בצערו, כפנתוב (שע"ה טג ט): "בכל צרתם לו צר", אזי מבטח לו שישא ה' את פניו אליו ויקבל את תפלתו. אף אם הוא מכונן בתפלתו רק על הדברים שבינו לבין חברו, כלומר על עניני הגוף וצרכיו, מבלי לכוון על צער השכינה, אזי 'לא ישא פנים' אליו לקבל את תפלתו.

דברי 'שכר' לר"ב מספראניץ עמ' קכד

בקשת 'הספקה' על ברכת הפניה

"ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" (ו)

בגמרא (סוטה לט א) מבאר שלאחר שמתחזרים הפניה את פניהם מן העם בסיים ברכת הפניה, מבקשים הם: 'רבונו של עולם, עשינו מה שגזרת עלינו, עשה עמנו מה שהבטחתנו (דברים כו טו): 'השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל...'. ויש להבין, הלא בגמרא (ר"ה כה ב) מבאר שהמוסיף ברכה רביעית בברכת הפניה עובר ביביל תוספי; כיצד תקנו להם להוסיף ברכה אחר ברכתם?

פרש רבי יעקב עמדין: אין הפניה מוסיפים בכך ברכה, כי אם בקשה שסיפם ה' עם ברכתם, והראיה לכך - שהרי אינם אומרים אותה אלא לאחר שהחזירו את פניהם מן העם.

בכך אף פרש רבי אליהו צבי קרויזר את גסח תפלה זו: 'עשינו מה שגזרת עלינו' - בזכות שקימנו את גזרת 'בל תוסיף' ונזוהרנו שלא להוסיף על הברכות המפורשות בתורה, מבקשים אנו: 'השקיפה ממעון קדשך... וברך את עמך את ישראל'.

סדור 'בית יעקב', נשיאת פנים; סדור 'אור החמה' עמ' רמה

כך נהג מֶרֶן הַפֶּעַל שֵׁם טוֹב >

"יאמר כל בר ישראל ברכות השחר... דוקא בכית הסדר, כדי לזכות את ישראל בעניית אמן. ועוד שהוא התחלת קבלת על מלכות שמים, וכן נהג מֶרֶן הַפֶּעַל שֵׁם טוֹב זְלָה"ה".

[אור עינים' לרא"ז מקומברג] ח"ב קלל כא

הג השבועות - הג מתן תורתנו

ידועה ומפורסמת היא קשיתו של המגן אברהם... (ארי"ה ריש סי' רצד, וזכר התקשה פו בשו"ת הר"ב"ש סי' צו) בשם הרמ"ע מפאנו (עשרה מאמרות במאמר חקור דין ח"ב פט"ו): מפני מה אנו מכנים בקדוש ובתפלה את חג השבועות כזמן מתן תורתנו, הלא הלכה היא כדברי רבי יוסי (שבת פ"ב א) שביום השבת - ז' בסיון נתנה התורה, ואם כן, חג השבועות הנחגג בו בסיון הוא 'ערב זמן מתן תורתנו'?

תרוצים רבים ענו ברבותינו לשאלה זו, מהם על דרך הפשט ומהם על דרך הדרוש. במאמר שלפנינו יובאו מקצתם, ישמע חכם ויוסף לך.

א. בעל העמדה הוסיף ותמה: מפני מה לא מזכירה התורה במפורש את סבתו של חג השבועות - 'הג מתן תורתנו', כפי שהיא מזכירה ביתר החגים? ולפיכך כתב: 'מתן תורתנו אינו מגבל ליום מסים או לזמן מסים, אלא על האדם לחוש כי בכל יום יום הקדוש ברוך הוא נותן לנו את תורתו מחדש. וכפי שאמרו (פד"ש מש"ל רמז תתקלו): 'בכל יום יהיו בעיניך פחדים', על כן נתן לצאן זאת בו בסיון אף אם לא נתנה התורה ביום זה (שבת יצחק אהר, שער ששה השבועים סוף פ"ד; וזכינו זה כתבה הק"ל קור' ויחד רבים מהמפרשים).

הוסיף וזכר הגאון רבי יששכר דב טייטל ה"ד: בודאי לא בקשה התורה להעלים את הזמן האמתי שבו נתנה תורתנו, אלא בקשה ללמדנו את היסוד האמור, שימתן תורה אינו מגבל ליום מסים, ולפיכך לא פרשה בתורה שאין יום מתן תורתנו, ובכונה הקדימה את זמנו לו בסיון, כדי שידעו ויבינו הכל, שבכל יום יכול כל אדם לקבל את התורה מחדש' פאמור (משנה שכ"ר ח"ב סי' x).

ב. המהר"ל מפראג באר כי יש לחלק בין זמן 'ניתנת התורה' מידי הקדוש ברוך הוא לזמן 'קבלתה' על דניו:

למן היום שבו יצאו ממצרים הצטוו ישראל לספר חמשים יום, שבמהלכם התעלו מדרגה לדרגה, עד שביום החמשים כבר היו מוכנים מצד דרגתם לקבל את התורה מידי הקדוש ברוך הוא. ואף הקדוש ברוך הוא התרצה אצלם, אלא שהסיים לדברי משה שהוסיף יום אחד מדעתו (שבת פ"ב א) לפי שבקש הוא לחדל לנו יום שבו נהיה ראויים לקבל מצדנו, ועל כן נתנה ביום החמשים ואחד. ומצא שאר הוא יום 'בסיון' לקראת זמן מתן תורתנו, על שם התרצות הקדוש ברוך הוא לתנה לנו, ועל כן הוא נקרא כך (פסארת ישראל כ"ט).

ג. אף הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב התייחס לשאלה זו, וכדי לבארה הקדים וכתב: יסוד הפלא הנוגע לכלל המוצעים:

אף כי כבר אלפי שנים חלפו מהיום שבצבוקבותיו תקנו בעברוננו את המועד, מכל מקום, בכל שנה בעת שאנו חוגגים את אותו מארע שארע עמו, מתעורר שוב האור שהתנוצץ באותה שעה, וכביכול מאיר הוא עתה שוב.

לפי זה התרץ קשית המגן אברהם: עקר הימון שהתנוצץ האור שהיה מוכן לקבלת התורה, מצד מחשבת הקדוש ברוך הוא ודבורו, היה בו בסיון. אלא שמושה רבנו הוסיף יום אחד מדעתו, לפיכך ביחס לאותה הארה שיש לקרא לו בסיון 'זמן מתן תורתנו' (קדושת לוי' שבועות, ד"ה בש"ט).

ד. בעל 'חזוניה הר"י' תרץ זאת על פי דברי רבו הרה"ק מפשיסחא שלטון 'מתן תורתנו מלמד על כך שהתורה נתנה במתנה לחכמי ישראל, כך שיוכלו לדורשה ולהכריע

'ברכת התורה' שהשגה בעמל

הצלחה בעסקים. תזכו לגדל בניכם לתורה ולמצוות, תרוו מהם רב נחת, ותזכו לראותם גדלים לתלמידי חכמים יראי ה', להשיאם לזוגים הגונים ולראות מהם בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות כל ימי חייכם...

הרב סיים את ברכתו, וקול 'אמן' רועמת נשמע מפי קהל האספים, שמייד החל להתפאר לביתו.

בקש הרב לשוב אל חדרו, אלא שלפתע נשמע קול צעקה מתוך הקהל. היתה זו אמי הימנה, אשר לא יכלה לשאת את העבודה כי תפסיד את ההזדמנות הנדירה שבה יחלה לה, לזכות את בנה בברכה מפי גאון הדור בכבודו ובעצמו; שעושה ארכות היא עמדה, חלקן תחת שמי שחפחת, כשחלק מהזמן היא נושאת אותי על זדה במאמץ גפר, ופתאום... האם היא תאלץ להחמיץ את הזדמנות הפז?

מבלי להסתפל לימין או לשמאל היא נדחקה ופנתה אל אחד הגבאים בדרישה תקיפה:

"אני מרחת להנס לרב. איני מוכנה להסתפל בברכה כללית. אני מבקשת ברכה אישית בעבור בני, שיגדלו ויארזו ימים בתורה..."

הגבאי נסה להתנגד, אף אמי התעקשה ולא ותרה. בין כך ובין כך הגיעו הדי הצעקות לאזניו של הרב והוא התענין לפשרן.

אחד הגבאים התנדב להסביר:

"יש כאן אשה שלא מוכנה לומר. היא מנסה בכל כוחותיה להכנס אל הרב, ועל אף שנסינו להסביר לה כי הדבר אינו אפשרי, היא אינה נסוגה לאחור ומתעקשת להכנס..."

הרב שהתפעם ממסירותה של אמי למען חנוף בנה, הורה מיד לגבאים להכניסה, ואמי נכנסה אל החדר כשאינה אחוזה בידיה.

"מה בקשתך?", שאל הרב ברך, ואמי השיבה: "מבקשת אני כי יברך הרב את בני העולה, יהודה ירחם פישל, שיגדלו לתלמידי חכם ויארזו את ימי ישראל בתורתו..."

או אז הניח הרב את ידיו הקדושות על ראשי וברכני בחם וברגש:

"הי רצון שתזכה לצמח לגדול בישראל. תגדל ותהיה לתלמיד חכם אמתי, ותזכה לאריכות ימים ולזקנה מפלגת"

למרות היותך בן בשנים, ספר רבי ירחם, זכר אני עד עצם היום הזה כיצד ענינו יחדו - אמי ואני - בקול רם ובאמונה תמימה: "אמן!" כשדמעות של שמחה והתרגשות מצייפות את עינינו.

אותה ברכה, שנענתה מפניו ביאמן רגשות, המשיכה ללוות אותי לאורך כל חיי, ואף כאשר לעת זקנתי זכית לחן את עפרה של ירושלים עיר הקדש.

רבי ירחם פישל פערלא נפטר בל' לחדש שבט ה'תרצ"ד, כבן תשעים שנה, כשמתאוויו שנים ארכות של עמל בלתי פוסק בתורה, ועד עצם היום הזה ממשיכים חזושי להפעלים את עיני הלומדים בגאונותם המפלאה.

זְהָרִי חַמָּה עִמִּי שֶׁמֶב; וְנִשְׁמַע יַעֲקֹב [לְזַכֵּר הַגִּבּוֹר יִרְמְיָהוּ עַל 178

הלכותיה. והנה מבאר בגמרא שהיתה התורה צריכה להינתן בו בסיון, אלא שמושה הוסיף יום אחד מדעתו והקדוש ברוך הוא הסכים עמו ועכב את נתינתה עד ז' בסיון. ובכך מוכן מדוע דוקא ז' בסיון נקרא זמן 'מתן תורתנו', כי ביום זה גלה הקדוש ברוך הוא לכל באי עולם שנתנה התורה בידי חכמי ישראל להכריע בה בהבנתם - כך שהסכים לדעת משה לדחות את קבלת התורה לז' בסיון (אמרי ה"י, וזכינו זה פתח הבית הלוי' תרו).

הגאון רבי משלם דוד סולוביצקי שליט"א פרש על פי זה את שמושה משה' בהגדה של פסח: 'אלו מרוב לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה - דנינו; רבים התקשו; וכי איזו תועלת היינו ספקים מהתקדושתנו להר סיני? ולפי האמור אפשר לבאר כי פגנתנו לומר שאלו קרבנו הקדוש ברוך הוא לפני הר סיני לקבל את התורה, אף לא היה 'נותנה' לנו - כמתנה שיש בידינו לדורשה, גם אז היה דנינו' (הגש"פ שירת הלוי' עמ' ט).

ה. היחם סופר' תרץ: קדם מתן תורה בני ישראל נחשבים היו כבני נח. והרי ידוע כי שלא כישאל, ביחס לבני נח הלילה הולך אחר היום, וכן סיום הלילה הוא בשעת הנחה. לפי זה מוכן, כי עד שנתנה התורה בשעת נתינתה שהיתה בעלות השחר של ז' בסיון, היתה נחשבת עדין כשכיבת ליום ו' בסיון, ורק כשנתנה תורה התברר למפרע שהוא ז' בסיון, ומצא שלשני ימים יש בחינה של זמן 'מתן תורתנו' (דברשות 'חם סופר' ח"ב עמ' רלד).

ו. בעל 'תורה תמימה' (שמות כד הע' לו) באר: לא לחנם אנו אומרים 'זמן מתן תורתנו' ולא 'יום מתן תורתנו', מפני שישוין פגנתנו ליום שבו נתנה תורה בפעל אלא לזמן שבו היינו מוכנים לכך. 'זמן' זה החל כבר מתחלת שלשת ימי ההגבלה, ואף יום ו' בסיון נכלל בו.

ז. הרב הקדוש בעל 'עצי חיים' מסיג (ש"ת, אר"ח סי' לה) תרץ: בגמרא (שבת פ"ב א) מבאר כי אף לדברי רבי יוסי, מצד רצונו של הקדוש ברוך הוא היתה התורה ראויה להינתן בו בסיון, ואף אנו הסכמנו לקבלה באמירת 'נעשה ונשמע'. אלא שמושה רבנו הוסיף יום אחד מדעתו וקבע את זמן מתן תורה בז' בסיון.

ולכאורה, כיצד יכול היה משה רבנו לעקר מאתנו את התורה אחר שכבר הסכמנו לקבלה באמירת 'נעשה ונשמע'? ויש לומר, כי בגמרא ביבמות (פ"ט ב-ג א) מבאר כי רק באופן של 'קום ועשה' אין החכמים יכולים לעקר דבר מהתורה, אף באופן של 'שב ואל תעשה' יכולים הם. ואף משה שדחה את זמן קבלת התורה עשה זאת ביטב ואל תעשה.

לפי זה מוכן שכל מצוות שעקירתו פרוכה בימים ועשה' כבר היינו מצויים בו בסיון, וביחס לכך אכן יש לזכות יום זה כזמן מתן תורתנו.

ח. הרבי בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש באר את על פי דברי המדרש (הובא ברבנו בת"י' שמות ז' ט) כי בשעת מתן תורה, העמיד משה רבנו את החמה לישראל. לפי זה מוכן שהיה נתן לומר כי ביום ו' לא שקעה החמה, וימים ו' תן בסיון היו נחשבים כיום אחד ארוך, וממלא נתן לומר על ו' בסיון 'זמן מתן תורתנו' (שער יששכר' ח"א עמ' פלח).

shay